

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Integrace Ukrajinců v obci Opatovice nad Labem a okolí

Jitka Kubínová

Bakalářská práce

2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jitka KUBÍNOVÁ**
Osobní číslo: **H07261**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Integrace Ukrajinců v obci Opatovice nad Labem a okolí**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude kompilací děl autorů, kteří se danou problematikou zabývají. Budou zde zahrnuta data z dříve již uskutečněných výzkumů doplněná o informace získané mnou prováděnými výzkumy (metody kvalitativního výzkumu - strukturované, polostrukturované a neformální rozhovory). Cílem práce bude zjistit, jakým způsobem se Ukrajinci v dané lokalitě integrují (např. volný čas, zaměstnání, styky s rodinou, s přáteli, atd.)

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Čaněk, D.: **Národ, národnost, menšiny a rasismus**, Praha 1996
Gabal, I. a kol.: **Etnické menšiny ve střední Evropě**, Praha 1999
Loewenstein, B. W.: **My a ti druzí**, Brno 1997
Sartori, G.: **Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci**, Praha 2005
Šišková, T.: **Menšiny a migranti v České republice**, Praha 2001
Holčková, G.: **Etnická minorita Ukrajinců v ČR**, reserše 2007
Štec, M.: **Rusíni či Ukrajinci?**, Prešov 1992

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2010**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Petr Pabian, Th.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Souhrn

V předkládané práci přiblížím, jakým způsobem se integrují lidé ukrajinské menšiny v České republice a to zejména v obci Opatovice nad Labem a jejím nejbližším okolí. Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část se zabývá základními pojmy, které jsou úzce spjaty s tématem. V praktické části pomocí polostrukturovaných rozhovorů zjišťuji informace, které poté podrobím analýze.

Klíčová slova

Ukrajinci - integrace - migrace - volný čas - rodina - majoritní společnost - zaměstnání v ČR - hodnotový systém

Title

Integration of Ukrainians in the village Opatovice nad Labem and surroundings

Abstract

In my study I approach, how to integrate people of Ukrainian minority in the Czech Republic and especially in the village Opatovice nad Labem, and its nearest surroundings. The work is divided into two parts. The theoretical part deals with basic concepts that are closely linked with the topic. In the practical part by semistructured interviews find information then submit to analysis.

Keywords

Ukrainians - integration - migration - free time - family - the majority society - employment in the Czech republic - a value system

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména ze skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněná ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 25. 3. 2010

.....
Jitka Kubínová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Tomášovi Boukalovi, Ph.D.
za laskavé vedení práce a podnětné konzultace.

Obsah

1. Úvod	-9-
2. Základní pojmy.....	-11-
2.1. Definice migrace.....	-11-
2.1.1. Migrace z globálního hlediska.....	-12-
2.1.2. Migrace na území ČR.....	-14-
2.2. Integrace.....	-15-
2.3. Asimilační politika Evropských států.....	-16-
3. Charakteristika lokality.....	-20-
4. Historie Ukrajinců v Čechách a na Moravě.....	-21-
5. Hodnotový systém Ukrajinské menšiny.....	-22-
6. Praktická část.....	-25-
6.1. Výzkumné téma.....	-25-
6.2. Cílová skupina.....	-25-
6.3. Metodologie.....	-26-
6.4. Výzkumné otázky.....	-27-
6.5. Zjištěné informace.....	-28-
7. Závěr.....	-45-
8. Použitá literatura.....	-48-

1 Úvod

Žijeme ve světě, který některým jedincům nabízí svobodu pohybu obyvatel, služeb, či obchodu. Lidé mohou tuto šanci využívat nejrůznějšími způsoby. Vycestovat na dovolenou, za zábavou, za rodinou nebo za prací. Ale člověk je v některých životních situacích nucen opustit svou zem z mnohem závažnějších důvodů, ať jsou to již politické či náboženské příčiny.

V nedalekých Opatovicích nad Labem se nachází firma na výrobu papírových krabic. Zde je zaměstnáno několik žen ukrajinského původu. Proto jsem se rozhodla tuto lokalitu podrobit terénnímu výzkumu, který je nezbytný pro vypracování mé práce. Druhou lokalitou výzkumu, je čtvrť v Hradci Králové. Zde nedaleko mého bydliště žije několik mužů ukrajinského původu.

Téma integrace jsem si zvolila zejména z důvodu mého zájmu o ukrajinskou menšinu a otázky s nimi často spojovanými. Ty se po nejvíce týkají ukrajinské mafie jako zprostředkovatelů práce svým spoluobčanům v České republice. Snad uvedené téma nebude pro mé respondenty natolik citlivé, aby nebyli ochotni o něm hovořit.

Druhou oblastí mého zájmu je integrace ukrajinské minority do české společnosti. Jakým způsobem se pokoušejí začlenit do majoritního společenství, zda se o to vůbec snaží, či pobyt v České republice chápou spíše jen jako možnost získání finančních prostředků a tím i zlepšení životní situace nejen své, ale i celé rodiny. Ukrajinská minorita je zde najímána na nejpodřadnější pracovní pozice, Čechy často odmítanými.

Přitom i Ukrajinci jsou lidé, kteří mají své ambice, cíle a v neposlední řadě sny. Ty chtějí tak jako každý z nás naplňovat a realizovat.

Předkládaná práce je rozdělena do dvou částí. V první teoretické části popisují několik pojmů, které jsou úzce spjaté s nejprve migračním a následně integračním procesem. Na základě odborných zdrojů zpracovávám migraci nejprve jako všeobecný pojem, poté jí uvádím na příkladech z globálního hlediska. V závěru kapitoly popíši pojem migrace úzce spjaté s Českou republikou. V další z kapitol se věnuji integraci jako dalšímu z pojmosloví velmi blízkému mému tématu. S integrací úzce souvisí i asimilace. Tu zde popisují na příkladech asimilačních procesů Evropských států. Například Německo má specifický přístup k imigrantům z ostatních zemí. Přicházejí do Německa, tak jako Ukrajinci do české republiky, za účelem získání perspektivní práce. Zbylé kapitoly teoretické části jsou věnovány historii příchodu Ukrajinců na území České republiky a v neposlední řadě hodnotovému systému této menšiny.

V praktické části zanalyzuji zjištěné informace, které jsem získala pomocí polostrukturovaných rozhovorů s respondenty. V závěru této práce podrobím shromážděné informace bližší analýze, kterou si nyní předkládám. Ta potvrdí či vyloučí předpoklad ohledně začlenění respondentů do společnosti.

2 Základní pojmy

2.1. Definice migrace

Tento pojem je velmi úzce spojen s mým tématem, proto několik následujících řádků věnuji definici migrace všeobecně, poté z globálního hlediska a na závěr několik slov k migraci v České republice.

Podle Matouška se migrací rozumí pohyb obyvatel z jedné země či kontinentu do druhé, tedy mezinárodní migrace. Pokud se jedná o pohyb obyvatel v rámci jedné země, nazývá se migrací vnitrostátní. Z hlediska stěhování lidí dovnitř či ven ze státu se dělí na přistěhovalectví (imigrace) či vystěhovalectví (emigrace). (Matoušek, 2008, str. 102)

Nejčastějšími důvody tzv. vytlačujícími faktory, kdy lidé opouštějí svojí rodnou zemi, jsou: politická či ekonomická nespokojenost, nízká dostupnost tradičních zdrojů obživy, menšinové či náboženské předsudky. V případě nedobrovolného odchodu ze země, to bývají nejčastěji faktory náboženské či politické. Vlivy jakou jsou politická stabilita, prosperující země, vysoká dostupnost vzdělanosti a v neposlední řadě pracovních příležitostí jsou nejčastějšími důvody k příchodu imigrantů z rozvojových zemí. (Matoušek, 2008, str. 102)

Migranti přicházejí do nové země buď legálně či ilegálně. Ve vyspělých zemích, které jsou nejčastějšími destinacemi pro migranty z méně rozvinutých či rozvojových zemí, tvoří přistěhovalci etnickou menšinu, která se koncentruje do komunit. (Matoušek, 2008, 102 s.)

V nich se utvářejí specifické sociální a ekonomické problémy jakou jsou chudoba, nekvalitní bydlení, špatná úroveň obživy a zdraví. Migranti bývají nejčastější příčinou ke stále narůstajícím nepokojům mezi majoritní společností a menšinou v rámci jednoho státu, zejména z důvodů vnímání národní identity, kulturních rozdílů a obav z nezaměstnanosti. (Matoušek, 2008, 102 s.)

Imigranti se dají rozdělit do dvou skupin. První jsou ti, kteří se snaží získat v cizí zemi trvalý pobyt nebo tzv. „gastarbeiteři“, kteří hledají dočasné zaměstnání a neustále putují mezi svou a „hostitelskou“ zemí. (Matoušek, 2008, str. 102). Takovým případem u nás bývají nejčastěji Ukrajinci, kteří se vrací domů v období vánočních svátků.

2.1.1. Migrace z globálního hlediska

Přesný počet migrantů a uprchlíků ve světě nelze s přesností určit a to zejména z důvodu nedůsledně vedené nebo neexistující evidence. V celosvětovém měřítku počet lidí, kteří odcházejí dobrovolně, z jiných ekonomických či náboženských důvodů nebo v nejhorším případě byli nuceni nedobrovolně překročit hranici území svého státu, neustále roste. Stále více zemí pokládá migraci za problém, přitom mnoho imigrantů může svými zkušenostmi, znalostmi a šikovností v některých odvětvích značně napomoci. (BENDL, 2000, 11 - 19 s.)

Afrika je jedním z nejvíce emigračních kontinentů světa, odtud jsou lidé nuceni odejít zejména z důvodů nedostatku potravy či přelidnění. Avšak tyto dva důvody doplňují i jiné faktory. Kupříkladu v Etiopii, kde největší vlny uprchlíků migrují do sousedního Súdánu, již od 70 let, kdy zemi sužují mnohočetné občanské války. „V roce 1993 žilo téměř 230 000 etiopských obyvatel za hranicemi své země, převážně v Súdánu, a dalšího půl miliónů se přesídlilo uvnitř země. Počet obyvatel Etiopie vzrostl za posledních čtyřicet let o 30 miliónů na 57 miliónů. Zemědělská půda v zemi přitom patří mezi nejdegradovanější ve světě, většina produktivní půdy leží na příkrých svazích, lesy pokrývají necelá 3% území.“ (BENDL, 2000, 19 s.) Podobně je na tom i Somálsko, zde jako v Etiopii je největším problémem masivní nárůst populace, eroze půdy, nadměrná pastva a odlesňování. To vše jsou důvody k migraci z venkova do měst, které s sebou přináší napětí a nestabilitu. Spory které vyvolaly migraci lze uvést na příkladu mezi Bangladéši a Indií. Mnoho lidí opouští Bangladéš a odchází do sousední Indie nejen z náboženských důvodů. Hlavním faktorem jsou přírodní vlivy. Obyvatelé Bangladéše jsou nuceni z potřeby další a další půdy zabydlovat se v nebezpečných oblastech, které jsou charakteristické častými záplavami a hurikány. Další důvod migrace z Bangladéše do Indie je zapříčiněn nedostatkem vody z řeky Gangy, která je zdrojem po bangladéšské hospodářství a zejména domácnosti. „Voda z této řeky je totiž po větší část období sucha sváděna do jiné indické řeky a využívána na území Indie, takže k hranicím s Bangladéšem ani nedoteče.“ (BENDL, 2000, 19 s.)

V ostatní částech Bangladéše není situace o mnoho lepší, proto obyvatelé odcházejí, ze strachu o holý život. Přiliv Bangladéšských muslimů do hinduistické Indie sebou ruku v ruce nese další náboženské rozpory. (BENDL, 2000, 19 s.)

2.1.2. Migrace na území ČR

Celosvětové migrační pohyby jsou obecně charakterizovány dvěma hlavními směry: Jih - Sever a Východ - Západ. Česká republika může být buď cílovou zemí pro imigranty, nebo plní roli jakéhosi prostředníka, přes kterého migrační proces z východu na západ probíhá. (BENDL, 2000, 19 s.). V České republice dnes žije či pracuje mnoho národnostních menšin. Největší zastoupení u nás mají Romové, Vietnamci a Ukrajinci. Ukrajinci jsou počtem příslušníků 44 - 45 milionů 3. největším slovanským národem a 8. největším národem Evropy. V roce 2001 se v České republice přihlásilo k ukrajinské národnosti 22 112 osob, ve skutečnosti zde však žije Ukrajinců několikanásobný počet. Celkové odhady mluví až o 200 000 Ukrajinců na území ČR. A to zejména proto, že jich zde dříve pracovalo mnoho na „černo“, tedy bez jakéhokoliv zdravotního či sociálního pojištění, na nejtěžších pracovních místech, která jsou Čechy odmítána. (Ukrajinci In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2002, 19. 2. 2010 v 18:30. [cit. 2010-03-21]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ukrajinci>>.)

Podle údajů, které přineslo poslední sčítání lidí v České republice z roku 2001, se nejvíce obyvatel přihlásilo k české národnosti (90%). Dalším zastoupenými národnostmi byla národnost moravská (3,7%), slovenská (1,9%), polská (0,5%), německá (0,4%), ukrajinská (0,2%) a vietnamská (0,3%). Nejméně zastoupené byly národnosti romská (0,1%) a slezská (0,1%). (BUDILOVÁ, HIRT, 2005, 93 s.)

2.2. Integrace

Dle mého názoru může být více druhů integrací ať už je to integrace sociální tedy, začleňování jedince či celé skupiny do dominantní kultury té dané země, ale také integrace zemí pod jediný velký systém, jako je například společenství Evropské Unie, Atlantická aliance, NATO. Což může být bráno pro obyvatele některých zemí za určitý svazující prvek, hlavně v otázkách, které se jich týkají. Kupříkladu nemohou volit sami za sebe, jelikož za ně rozhodují lidé na pozicích, které jsou jim k tomu určené. Stát tím ztrácí vlastní suverenitu. Se vznikem hranic, které plní pouze geografickou funkci, odcházejí odborníci výzkumných odvětví do západních zemí, kde mají jisté odpovídající finanční ohodnocení. A naopak otevřením hranic mezi členskými státy sebou přináší stále větší nápor migrantů z ostatních méně rozvinutých zemí. Což může být příčinou pro mnoho problémů. Zejména Arabové ve Francii, či Muslimové v Německu.

Podle Matouška se integrace dělí do dvou směrů. Na asimilaci a adaptaci. Asimilační integrace znamená, že minoritní společnost, tedy migranti, etnické skupiny a další znevýhodněné skupiny, by se měli přizpůsobit, začlenit a nejlépe splynout do majoritní většiny, tedy do skupiny v tomto směru nehendikepované. Adaptační zase zdůrazňuje názor, že integrace mezi majoritní a minoritní kulturou je společný, má mezi nimi vzniknout jakýsi partnerský vztah, který je pro obě strany hodnotově významný. (MATOUŠEK, 2008, 79 s.)

2.3. Asimilační politika Evropských států

Tato kapitola se zabývá nejen definicí pojmu asimilace, ale také zde přibližují příklady asimilačních politik v nejvyspělejších zemích Evropy, v USA nebo v České republice. Asimilací se rozumí proces, kdy jedna skupina, nejčastěji to bývá určitá minorita, přijímá zvyky, hodnoty a kulturu majoritní skupiny. *„Může jít o skupinu původních obyvatel určité země (např. indiánské kmeny v USA, domorodce neboli „aboriginy“ v Austrálii), jež se přizpůsobují civilizaci, jež přišla s přistěhovalci, nebo může jít o přistěhovalce, kteří se takto adaptují na podmínky v zemi, do níž přišli, poté, co zažili tzv. kulturní šok.“* (MATOUŠEK., 2008, 27 s.)

Asimilace může být nucená nebo dobrovolná. V případě indiánů v jižní Americe, kteří po objevení a následném osídlení jejich území Španěly, byli nuceni přijímat španělskou kulturu civilizace, zejména katolické náboženství.

Česká republika se již několik let snaží o asimilaci u romských obyvatel. Jediným asimilačním prvkem, který u Romů nastal, je jeho jazyková stránka. Romštinou dnes hovoří pouze nejstarší generace, kterou ještě před příchodem komunistické nadvlády nezastihla ve školách nucená jazyková asimilace. Jejich potomci proto, už romský jazyk neovládají a ani nemají o jeho výuku zájem." *Většina Romů mluví česky a malé děti (zvláště ve větších městech) dnes už ani romsky mluvit neumějí. Čeština, kterou dnes Romové většinou používají, je češtinou „účelovou“, to jsou česká slova s romským obsahem.*" (ŠIŠKOVÁ, 2002, str. 150). V ostatních směrech ke splynutí mezi majoritou a romskou minoritou nedochází, z důvodů přílišných rozdílů mezi těmito dvěma kulturami. A právě tyto rozlišnosti, v určitých kulturních zvyklostech, které jsou zcela zásadní, jsou zdrojem neustálých oboustranných rasistických výbojů. Bohužel žádné východisko z této situace ještě nebylo navrženo, tak aby byla zachována spokojenost na obou březích.

V dnešní době tvoří USA multikulturní národ, kde se prolíná nejvíce národnostních skupin ve světě. Další takovou zemí je Kanada či Austrálie, kde došlo k asimilaci mezi původními Aboriginci a obyvateli Anglie. *„Amerika již nemá být národem přistěhovalců, ale od 17. a 18. století národem starousedlíků, jejichž kulturu by měli přistěhovalci přijmout, podobně jako přistěhovalci by měli přijmout kulturu evropských národů.*" (BARŠOVÁ, BARŠA, 2005, 37 s.) V dnešní době tvoří USA multikulturní národ, kde se prolíná nejvíce národnostních skupin ve světě. (BARŠOVÁ, BARŠA, 2005, 37 s.)

V Evropě tuto roli plní Německo, Francie, Velká Británie. V každé z těchto zemí je přístup k imigrantům odlišný. Ve Francii jsou imigranti přijímáni jako rovnoprávní členi společnosti, pokud ovšem přijmou dominantní kulturu za svou. *"Na rozdíl od USA jsou tabu etnické lobby stejně jako jiná politicky orientovaná seskupení opírající se o etnickou, regionální či kulturní identitu: z hlediska jakobínské politické kultury se taková sdružení rovnají zradě francouzského občanského národa, jenž má být „jediný a nedělitelný“ (une et indivisible)."* (BARŠOVÁ, BARŠA, 2005, 37 s.) Ve Velké Británii stejně jako ve Francii je imigrace vnímána jako trvalá. Avšak ve Velké Británii je přístup odlišný v tom, že přistěhovalec je zde brán jako člen jiné etnické komunity, která by měla s dominantní společností žít v harmonii. Ve Francii je základním prvkem integrace jednotlivce, ve Velké Británii celá etnicko - kulturní skupina. (BARŠOVÁ, BARŠA, 2005, 37 s.)

V Německu je imigrace podmíněna potřebami trhu práce, proto pobyt přistěhovalců z jiných zemí za pracovním účelem je pouze dočasný. Je to jakási záruka, toho že se přistěhovalci dříve nebo později vrátí do své domoviny. (BARŠOVÁ, BARŠA, 2005, 122 - 125 s.) Tak jako v případě Německa tak i u nás jsou nejčastějším důvodem imigrace pracovní příležitosti. Proto bych následujících několik řádků věnovala přiblížení této situace právě v Německu. Jelikož Německo nezískalo žádné ze zámořských území, nebyl zde problém s postkoloniální migrací. (BARŠOVÁ, BARŠA, 2005, 122 - 125 s.)

V počátcích 90. let dle Německé ústavy mohl na území vstoupit a tak využít azylového práva každý, kdo se cítil být politicky pronásledován. Jen v roce 1992 více než 438 tisíc přistěhovalců zažádalo o azyl. Po roce 1993 mohli zažádat o azyl pouze ti, kteří přicházeli z tzv. bezpečných zemí nebo ti, kteří přes tyto bezpečné země přecházeli, což byly nejčastěji sousední země. Mezi léty 1950 - 1993 se do Německa přistěhovalo 12,6 mil. Imigrantů, což tvořilo 80% přírůstku obyvatelstva. Německo se stalo největší distancí pro přistěhovalce. Ekonomická globalizace, která přispěla k modernizaci Německa, přistěhovalectví a prudký rozvoj informačních technologií v 90. letech zapříčinilo velký nedostatek profesionálních pracovníků v příslušných oborech. Proto v roce 2000 Německá vláda vytvořila tzv. program zelených karet pro specialisty IT. Tento program měl přinést na 20 000 volných pracovních míst. Původně byl tento program omezený na 3 roky, poté byl však prodloužen na celkových 5 let. Program byl určen zejména pro pracovníky mimo Evropskou unii, ale i pro zájemce z tuzemska či zahraniční absolventy německých vysokých škol. Během prvních tří let bylo uděleno na 13 566 pracovních povolení zejména pro zájemce z Ruska a Indie. I když tento program nenabral v rámci hospodářských kruhů takové očekávání, je tento test považován za v celku zdařilý v rámci nábory pracovních sil. Hlavním problémem je však časově omezené pracovní povolení, což nutí specialisty odcházet do zemí s trvalejší perspektivou. Tento proces dokládá i příběh jednoho muže, jenž byl jedním z prvních držitelů zelené karty. (BARŠOVÁ, BARŠA, 2005, 122 - 125 s.)

Tento cizinec původem z Indonésie byl vysokoškolsky vystudovaným počítačovým odborníkem. Tento muž z důvodu časové nejistoty, odešel pracovat do jiné ze západních zemí. Po vypršení pracovního povolení by byl deportován zpět do země jeho původu. Z jeho slov vyplívá i celková neuspokojivá zkušenost s Německými občany. Ti údajně zrovna nevytvářejí příjemné prostředí pro cizince - vysoké daně pro cizince, rezervovanost vůči jim či přílišná německá byrokracie. 7% nezaměstnaných nově příchozích či během prvního roku pobytu minimálně jedna ztráta pracovní pozice každého pátého držitele karty, také nejsou příliš chvályhodné výsledky. (BARŠOVÁ, BARŠA, 2005, 122 - 125 s.)

3 Charakteristika lokality

Opatovice nad Labem tvoří dnes s Pohřebačkou jeden správní celek, který má více než 2300 obyvatel a katastrální rozlohu 1200 ha. Archeologické průzkumy, které zde byly v minulých desetiletích prováděny, potvrzují, že se zde nacházela sídliště slovanských kmenů. Opatovice leží na historické půdě opatovického kláštera při pravém břehu Labe v severní části pardubického okresu. Dominantou obce je kostel sv. Vavřince. Dalšími významnými památkami jsou sochy sv. Jana Nepomuckého před mlýnem, sv. P. Marie, sochy sv. Josefa a sv. Václava. První písemná zmínka o obci Opatovice se váže k roku 1073 a to v zakládací listině benediktinského kláštera, který kdysi stával v severovýchodní části katastru obce Opatovice.

Dnešní Opatovice nad Labem jsou moderní obcí s kompletní infrastrukturou, mateřskou a základní školou, lékařským střediskem a poštou. Pro potřeby obyvatel je v obci několik obchodů, restaurací a čerpací stanice pohonných hmot. Na katastru obce byla v letech 1956-60 postavena jedna z nejlépe prosperujících tepelných elektráren v republice. Sídlí zde i další prosperující firmy. Vzhledem k výhodné poloze mezi Hradcem Králové a Pardubicemi jsou Opatovice nad Labem velmi dobře dostupné všemi dopravními prostředky. Najdeme je i na značených turistických a cyklistických trasách. V okolí se nachází několik písniček vhodných ke koupání. (*Opatovice nad Labem* [online]. 23.10.2008 [cit. 2010-02-26]. /www.opatovice-nad-labem.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.opatovice-nad-labem.cz/index.asp>>.

4 Historie Ukrajinců v Čechách a na Moravě

Po první světové válce se počet Ukrajinců na území Československé republiky zvýšil v důsledku příchodu velkého počtu ukrajinských uprchlíků. V letech 1918 - 1938 mladý československý stát vytvářel velmi dobré podmínky pro ukrajinské emigranty. V těchto letech vstoupily české země do dějin východní Evropy, jako prostor, kde byla spoluvytvářena ukrajinská kultura. 20. léta 20. století jsou pro Ukrajinu označována, jako léta, kdy bylo Československo nejvíce nápomocno. Do roku 1938 zůstávalo ČSR dobrým útočištěm pro emigranty. Ukrajinská problematika vstoupila do pozadí v okamžiku, kdy s nimi ze svého zájmu československo přestávalo mít budoucí vyhlídky. (ZILYNSKYJ, 2002, 70 - 71 s.)

Od podzimu roku 1938 se vlivem totalitarismu a krizí československé státnosti postavení Ukrajinců v českých zemích začalo velmi komplikovat. Roky 1939, 1945, a 1948 se staly velkými mezníky pro ukrajinskou menšinu. Jejich existence na území ČR se setkávala s velkou mírou popření, zamlčení a odcizení od jejich kultury. To vše po roce 1948 s příchodem komunismu, který nám jako nedemokratickému státu nedovoloval zachování starých aktivit. Až po necelých 40 letech útlaku se naskytla snaha pro obnovu starých vztahů, které se zpočátku rýsovaly dobrým směrem. Původní stav před rokem 1948 se však už neobnovil. V době kdy obnovený ukrajinský stát procházel ekonomickými problémy, se strhla velká vlna migrace za účelem zlepšení ekonomických podmínek nejen směrem na západ, ale i do České republiky. Tato vlna pokračuje i do současnosti. Ukrajinci jsou spjatí s českými zeměmi několik desítek let a právě tito lidé, kteří tu od příchodu prožili celý svůj život, anebo jen jeho část, by měli být jakýmsi spojovacím prvkem v informovanosti mezi Čechy a Ukrajinci. Alespoň ve snaze navázat staré dobré vztahy a odbourat různá nedorozumění, která stále přetrvávají. (ZILYNSKYJ, 2002, 70 - 71 s.)

5 Hodnotový systém Ukrajinské menšiny

Kultura a hodnotový systém se zásadně od toho českého neliší, což je dáno dlouhodobým soužitím mezi Čechy a Ukrajinci. Rozdíly jsou patrné pouze v případně religiozity a národní hrdosti. (BUDILOVÁ, HIRT, 2005, 61 - 62 s.)

Ukrajinci v České republice nemají příliš velkou důvěru ke státním i nestátním institucím. Jedinou institucí, které důvěřují, je řeckokatolická a pravoslavná církev. Tyto dvě církve spolu s katolickou, mají nejsilnější vliv v různých oblastech Ukrajiny - západ řeckokatolická, severozápad katolická a zbytek země je pod vlivem pravoslavné církve. Ukrajinská rodina plní roli patriarchální. Hlavní slovo v rodině má muž, manžel, který se o rodinu stará a finančně ji zajišťuje. Právě proto jsou to právě muži, kteří nejčastěji odjíždějí do zahraničí za účelem zlepšení finanční situace rodiny. Žena má na starosti chod domácnosti a řízení finančních záležitostí. Většinou je také zaměstnaná a v dnešní době v některých případech, s kterými jsem se setkala, nahrazuje roli otce, živitele rodiny, tím že zajišťuje finanční obživu rodinu sama v zahraničí. Muži ukrajinské společnosti si zakládají na své hrdosti a projevech vůči sobě samým. „ *pro muže - hlavu rodiny - je například někdy obtížně přijatelné, že má jednat se ženou - úřednicí, která rozhoduje o jeho záležitostech*“ (BUDILOVÁ, HIRT, Praha, s. 61 - 62). Při setkání mužů si navzájem podají ruku, ženy mohou při pozdravu ignorovat, pokud se však nejedná o formální setkání jako je například oslava narozenin, v tomto případě ženu muž líbá na tvář, což dělají i ženy mezi sebou. Ukrajinci v České republice zakládají své organizace a spolky: Ukrajinská iniciativa v České republice, ta se oddělila v roce 1994 či Ukrajinský ženský spolek v České republice. Tyto organizace mají za úkol sdružovat Ukrajince, kteří jsou na území ČR již několik desítek let. (BUDILOVÁ, HIRT, 2005, 61 - 62 s.)

Prioritou těchto spolků je navázat kontakt s ukrajinskými emigranty, kteří jsou na území Čech již od roku 1989, což se jim však daří jen částečně. Tito porevoluční emigranti si založili v roce 2001 vlastní organizaci pod názvem Fórum Ukrajinců v České republice. Nejčastějším fenoménem, který je spojován s Ukrajinskými emigranty u nás, jsou zprostředkovatelské práce, tzv. „klienti“. Ti zde Ukrajincům zajišťují pracovní místo, ubytování a české vízum. To vše ovšem za nemalé peníze, které pracovníci platí „klientům“ každý měsíc. Aby si své pravidelné příjmy „pojistili“, hned po příjezdu zájemcům o práci odeberou veškeré doklady. Tyto případy se nejčastěji stávají pracovníkům zaměstnaným v oborech, kde využívají spíše své manuální schopnosti. I mí respondenti patří do této skupiny. Blíže se pokusím získané poznatky z výzkumu rozepsat v praktické části práce. Jejich jazykem je ukrajinština zejména v západních částech Ukrajiny, pro zbylou část Ukrajinců je však rodným jazykem ruština. Ukrajinština má tři základní dialekty (severní, jihozápadní a jihovýchodní). Tento jazyk má řadu shodných rysů s ostatními východoslovanskými jazyky. Vyjadřuje časování sloves, skloňuje a má 7 pádů jako např. čeština. Má pohyblivý přízvuk a slova se píší v upravené verzi cyrilice. 78 % Ukrajinců žije na Ukrajině, nejpočetnější ukrajinskou diasporu má Rusko, Kanada, Bělorusko, Moldavsko a Kazachstán. (BUDILOVÁ, HIRT, 2005, 61 - 62 s.)

6 Praktická část:

V této části nejprve popíši výzkumné téma dále cílovou skupinu svých respondentů či způsob získávání informací od dotazujících. Na závěr se pokusím analyzovat zjištěné informace, které jsem pomocí terénního výzkumu zjistila.

6.1. Výzkumné téma

Integrace Ukrajinců je velmi široký pojem. Spadá sem mnoho různých otázek, jako jsou například: jakým způsobem tu tráví volný čas, pokud jim to práce dovolí, jestli tu žijí sami či se svými rodinami ať už přistěhovanými z Ukrajiny či nově nalezenými v České republice? Zda udržují nejen mezi sebou, ale i s Čechy určité ať už přátelské či partnerské vztahy? Dodržují tu své tradice a zejména kulturu, pokud žijí ve větší skupině v určité lokalitě? Jaké tu mají podmínky pro život či zaměstnání, zejména ze strany majoritní společnosti? Jak často dojíždějí domů ke svým rodinám nebo alespoň jakým způsobem udržují kontakt?

6.2. Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou muži a ženy ve věku 25 - 45 let, Ukrajinského původu, kteří do České republiky vycestovali za účelem naleznout zde perspektivní práci a tím i zlepšení neblahé finanční situace, která je donutila migrovat ze své domoviny.

S respondenty jsme se setkala v místně jejich působení, v Opatovicích nad Labem a v Hradci Králové.

6.3. Metodologie

První výzkum byl prováděn v obci Opatovice nad Labem, tedy v místě, kde mé respondentky pracují. Na tento výzkum dorazily čtyři ženy ve věku od 25 do 42 let. Druhý výzkum jsem realizovala v nedalekém Hradci Králové. Zde byli mými respondenty jedna žena a pět mužů ukrajinského původu ve věku od 32 do 45 let. Šetření jsem prováděla formou rozhovorů, které jsem zaznamenávala pomocí písemného i elektronického zaznamenávání, pro snadnější analýzu dat. Zpočátku byly rozhovory vedeny v obou případech polostrukturovaně. Dotazovaní odpovídali na několik předem připravených otázek. Posléze se respondenti během rozhovoru rozmluvili natolik, že některé z důležitých informací sdělili sami.

V úvodu jsem všechny své respondenty obeznámila s průběhem setkání. Respondenti byli dále seznámeni s obsahem mé práce a mým studijním záměrem. Na otázky odpovídali podle svého uvážení, bez jakéhokoliv nátlaku. Kromě 14 položených otázek, které byly vytvořeny, tak aby nebyly příliš osobní, jsem se dále klientů ptala na jméno, věk, počet dětí, pokud nějaké mají a poslední zaměstnání před odchodem z Ukrajiny. Výzkum byl prováděn v srpnu roku 2009 a posléze v únoru roku 2010.

6.4. Výzkumné otázky

1. Z jaké oblasti Ukrajiny pocházíte?
2. Jako bylo vaše předchozí zaměstnání?
3. Jak se Vám v České republice žije?
4. Jaký byl důvod vaší migrace do České republiky?
5. Jak je tvořena organizace zprostředkování práce na území České republiky, ať už legálně či nelegálně?
6. Jak často navštěvujete svou rodnou zem?
7. Jaké máte zájmy po práci?
8. Naplňuje vás zde vaše práce?
9. Cítíte se zde být ohrožování, jakkoliv?
10. Stýkáte se s ostatními Ukrajinci v určité lokalitě?
11. Jaké jsou vaše plány do budoucnosti?
12. Víte o nějakých ukrajinských organizacích či spolcích na území ČR?
13. Jak dlouho zde pracujete?
14. Máte zde nějaké přátele z řad Čechů?

6.5. Zjištěné informace

V této kapitole bych ráda rozebrala poznatky, které mi oba výzkumy přinesly. Nejprve mému rozboru podrobím prvním výzkum, který se odehrával v Opatovicích nad Labem. Dotazované byly čtyři ženy z Ukrajiny. Nejmladší Marina (25 let), která pochází ze Lvova, Halina (42 let) a Ljuba (30 let) pocházejí ze Zakarpatska a Světlana (30 let) z Poltav. Všechny čtyři ženy se do té doby než přišly pracovat do České republiky, neznaly. Jelikož každá pochází z jiné oblasti Ukrajiny. A každá z nich zde pracuje jinak dlouho dobu. Nejdéle zde žije Halina, která v Opatovicích s menšími přestávkami pracuje již šest let. O rok méně Ljuba, Marinu zde živí práce čtyři roky. Nejkratší dobu zde pracuje Světlana „pouze“ dva a půl roku. Všechny mé respondentky pracovaly dříve na dělnických či vyučených postech. Na otázku, zda se jim tu líbí, všechny čtyři odpověděly kladně. Líbí se jim tu, i když se každé ráno probouzejí s pocitem velkého stesku po rodině. Halina (42 let): *„ Moc se mi stýská po rodině, hlavně teda po dětech, já chtěla bych je mít tady u sebe, ale nejde to, oni by nedostali povolení, tu být.“* Na druhou stranu však vědí, že život na Ukrajině není lehký a pro lepší vyhlídky musejí zůstat zde, co nejdéle jim to rozum dovolí, aby jejich rodiny a ony samy mohly spokojeně žít. A na to má právo každý z nás. Nikdo si nechce představit život bez své rodiny. Není to otázka několika měsíců, naopak doma u svých rodin bývají kolikrát jen pár měsíců do roka a to v období Vánoc.

Bohužel je to vše zapříčiněno vysokou nezaměstnaností a nízkou úrovní vyspělosti hospodářství státu. Důvod k migraci byl jednoznačný, všechny čtyři přijely, bez jakéhokoliv doprovodu, do České republiky za vidinou lepšího či jakéhokoliv zaměstnání. Mzdu, kterou si Ukrajinky doma vydělají za stejně dlouhou pracovní dobu, činí necelých 200 dolarů, to se rovná třetině výplaty, kterou si vydělají v České republice. Proto, aby zde mohly pracovat, musejí platit nemalé částky místním úřadům. Podle délky dosavadního pobytu na území České republiky se vyměřuje placené vízum, které si musejí obnovovat každé dva roky. Tato částka se pohybuje v rozmezí mezi 12 až 16 tisíci korunami. A je většinou placena jednorázově. Lidé z Ukrajiny výpomoc mafie často využívají, jelikož je to pro ně nejsnazší a zaručený způsob, jak si najít v zahraničí práci. Tedy i mé respondentky zde získaly práci prostřednictvím Ukrajinské mafie, ony samy je tak nezývají, proto i já se od tohoto názvu odkláněn nebudu. Vazby mezi těmito ženami a jejich zprostředkovateli práce jsou více než formální, některé z nich s nimi dokonce dobrovolně navazují intimní vztahy. Peníze, které mafii náleží po zprostředkování práce, platí jejich zaměstnavatel. Tato částka se pohybuje kolem pěti tisíc korun za každou z pracovnic a platební povinnost v tomto případě trvá pouze první rok. O příležitosti zde pracovat se dozvěděly již na Ukrajině od blízkých přátel. Častými pracovními destinacemi nejsou jen Čechy, ale i ostatní státy Evropy, nejčastěji Polsko, Itálie či Anglie. Domů se ženy navracejí na pouhé čtyři měsíce v roce.

Na dva měsíce v letním a dva měsíce v zimním období. Halina (42 let) jelikož je nejstarší se snaží vracet každé čtyři měsíce, stesk po rodině je zde opravdu silný: „*Já musím jezdit domů, já už sem babička, mam tam vnoučka, má jeden rok.*“ (usmívá se). Ljuba jezdí domů jen na Vánoce. O její tři děti se doma stará manžel s tchýní. „*To víš, že se mi taky stýská, ale peněz je doma málo a já chci, aby se děti měly dobře, každou korunu navíc jim každý měsíc hned pošlu.*“ Ljuba (30 let). Jelikož jejich práce ve firmě je velmi fyzicky náročná, po práci na žádné zájmy čas již nezbývá. Jejich pracovní doba trvá každý den kromě neděle do šesti hodin do večera a poté musejí ještě pěšky docházet na třicet minut vzdálenou ubytovnu a to za každého počasí. O víkendu volný čas využívají k odpočinku či nákupu nejdůležitějších potravin pro nadcházející pracovní týden. Nejmladší Marina se jezdí s přáteli z řad Ukrajinců bavit do nedalekého Hradce Králové. Jejich práce, jak již jsem naznačila, se nachází v Opatovicích nad Labem. Pracují zde ve firmě na výrobu papírových krabic. Pracovní pozice spočívá ve skládání, přerovnávání a přesouvání nekonečného kvanta papírových krabic. Je to práce velmi fyzicky náročná a pro ženy zcela nevyhovující. Ukrajinky zde pracují šest dní v týdnu po 11 hodinách, při takovém množství hodin, je mzda, kterou dostanou, velmi směšná. Respondentky si nepřály tuto částku zveřejňovat. Proto v rámci etiky jejich přání zachovám.

Tedy na otázku, zda je jejich práce naplňuje či snad baví, byly odpovědi velmi rozporuplné: Halina (42 let): *"Já sem pracovala nejdřív tady, pak chvíli v Pardubicích, a tady je to mnohem těžší, ale zase více peněz, takže je to pro mě lepší."* Světlana (30 let): *"Jo práce je tady těžká, ale peníze dobré, mám jich tu víc než bych dostala doma."* Z jejich reakcí jsem posoudila, že s touto prací, kterou zde vykonávají, jsou do jisté míry smířeny a v dnešní době hospodářské krize, kdy je velký nedostatek pracovních míst, jsou rády, že alespoň někde najdou uplatnění pro své pracovní schopnosti. Ze strany majority se nikdy nesetkaly s jakoukoliv nepříjemnou situací. Muži se občas stali součástí nejrůznějších potyček, nejčastěji na zábavách. Setkala jsem se i zákazem vstupu pro muže Ukrajinského původu na jednu z diskoték v Hradci Králové, právě z důvodů vyvolávání konfliktů mezi nimi a českou většinou. Toto nepsané pravidlo platilo i pro obyvatele z Asijských zemí, nejčastěji pocházejících z Indie, kteří v Hradci Králové studují doktorské obory na Lékařské fakultě. Celkově se Ukrajinci do konfliktu tak často nedostávají, je to dáno tím, že jsou Čechům fyziologicky bližší. Oproti již zmíněným Indům či Romům, kteří jsou bohužel v naší rasisticky laděné společnosti vyhledávaným terčem k násilí. Ukrajinci jsou druhá nejpočetnější menšina v České republice, a přesto nejsou příliš atakováni pro svůj původ. Je to hlavně z důvodů jejich pracovitosti a nekonfliktnosti. Jsou rádi za každou pracovní příležitost, kterou jim čeští zaměstnavatelé nabízejí, hlavně proto, aby mohli posílat pravidelné výděvky domů na Ukrajinu a tím uživit svoji rodinu.

Vazby s ostatními Ukrajinci či Ukrajinkami udržují, nejen v blízkém Hradci Králové, ale jezdí za nimi i do okolních měst. Svě známé mají v Pardubicích, v Kolíně či v Praze. A své návštěvy uplatňují celkem pravidelně. Právě v den mého výzkumu Ljuba odjížděla na schůzku se svojí kamarádkou do nedalekých Pardubic. Marině dokonce před časem přijel otec, který tu zde pracuje. Díky těmto vztahům, které mezi sebou navzájem udržují je pro ně pobyt zde mnohem snadnější. Přeci jen být sám v úplně cizí zemi mezi lidmi, kterým není rozumět, může být frustrující, zejména pro ženy, které opustili své děti a celé rodiny. U nich je pocit samoty mnohem silnější. S přáteli chodí nejčastěji do hospody či kavárny o víkendu pak na vesnickou zábavu či do Hradce Králové na diskotéku. Zda tu chtějí i nadále žít a pracovat vědí s naprostou jistotou. Všechny by se rády vrátily zpět domů. Dobu, kterou zde tráví, chápou spíše jen jako pracovní příležitost než jako místo pro zbytek života. Hlavním důvodem jsou pro ně nedostačující podmínky, které jim pro jejich rodiny nabízejí okolnosti (nemají vlastní byt, děti nedostanou povolení k pobytu, jazyková bariéra dětí.). Zda takhle budou pokračovat i do budoucnosti je jen otázkou. Rozhodně jsou si však vědomy toho, že tento neustále proměňující se proces rodině neprospívá. Jejich jediný cíl je vydělat si zde natolik peněz, aby mohly se svými rodinami žít poklidný a stabilní život doma, ať již je kdekoliv. Z tohoto šetření byl pro mne z pohledu výzkumníka asi nejvíce zajímavý životní příběh Ljuby (30 let). A zejména proto, že z jejich výpovědí jsem získala velké množství informací, které byly užitečné pro další, hlubší zpracování do této práce.

Její životní osud, tak jako u ostatních respondentek, k ní nebyl nijak přívětivý, už jen proto, že musí žít tisíc kilometrů od své rodné obce a hlavně své rodiny. Z vesničky, odkud Ljuba pochází, odcházejí muži často do zahraničí za prací a ženy nechávají doma samotné. Respondentka zná i několik žen či mužů, kteří se odstěhovali pryč za prací, doma nechali své rodiny s dětmi a již se nikdy nevrátili, jelikož našli nový „lepší“ život v zahraničí. Zřejmě je okolnosti k těmto činům z určitých důvodů donutily. Její příjezd do Čech byl stejný, jako u všech mých respondentů ukrajinského původu, kteří sem migrují. Jejím hlavním účelem je zde nalézt perspektivní práci za přijatelnou mzdu, díky které by byla schopna živit rodinu. I když tato role by měla patřit manželovi, otci, jako živiteli rodiny. Manželův zdravotní stav mu však nedovoluje postarat se o finanční stránku rodiny. Proto se alespoň v měsících, kdy Ljuba žije mimo svůj domov, stará o chod rodiny a spolu se svou matkou se stará o jejich tři děti. Nejen veškeré peníze, které tu Ljuba během měsíce vydělá, ale i nakoupené oblečení či různé potřebné věci, ihned posílá domů svým dětem. Práci zde získala prostřednictvím ukrajinské mafie a není tajemstvím, alespoň jsem tak z jejich slov pocítila, že s jedním z klientů, provozuje partnerský vztah. Je to dané i tím, že bohužel vztah na dálku, ale i na základě dalších okolností, se jejím nynějším manželem nevyšel. I když už spolu manželským ani partnerským životem nežijí, je stále nucena se o něj finančně postarat.

Před několika měsíci se stal jejímu muži pracovní úraz na základě nedodržení určitých pracovních postupů. Zaměstnavatel se rozhodl řešit tento zřejmě přísný přestupek prostřednictvím soudu a Ljuba, jakožto jeho zákonná manželka musela vynaložit veškeré peníze na nemalé soudní výlohy. Možná proto jsem se rozhodla právě její příběh zde popsat. Je neuvěřitelné, co vše v životě obyčejného člověka může potkat a to hlavně ve chvílích, kdy se snaží zvednout ze dna společnosti.

Vzhledem k tomu, že během prvního výzkumu jsem měla možnost mluvit s malým počtem respondentů, svůj druhý výzkum jsem prováděla v nedalekém Hradci Králové. Tento výzkum poskytl fakta, která byla stěžejním podkladem pro dokončení této práce. V následujících řádcích se tento výzkum pokusím podrobněji rozebrat. Mé šetření tentokrát probíhalo mezi muži několika Ukrajinci a jednou Ukrajinkou, celkem v počtu šesti respondentů ve věkovém rozpětí 32 - 45 let. Výzkum probíhal v prostředí ubytovny, ve které bydlí. Podmínky k životu zde mají velmi podprůměrné, celý byt se skládá ze dvou pokojů a kuchyně. V tomto vlhkem sklepním bytě žije celkem šest obyvatel Ukrajinského původu z toho jeden manželský pár. Oproti předešlému výzkumu atmosféra zde byla přívětivější, hlavně tedy ze strany respondentů. Zde jsem měla pocit většího zadostiučinění. Jak již jsem zmínila, rozhovory jsem vedla celkem se šesti respondenty. Každý z nich pocházel z jiné oblasti Ukrajiny.

Orest (45 let) ze Lvova, Viktor (33 let) z Ivanova, Igor (37 let) ze Starého Samboru, Stasyuk (44 let) také ze Lvova jako Orest, zde jsou však nezávisle na sobě a každý tu pracuje jinak dlouhou dobu. Vasil (33 let) spolu se svou ženou Natašou (32 let) pocházejí také z Ivanova. Každý z mých respondentů před příchodem do České republiky pracoval na různých pracovních místech. Orest (45 let) a Viktor (33 let) byli řidiči autobusu, i když je to práce celkem nenáročná, mzda, kterou za tuto pozici dostávali, byla opravdu nízká. Činila asi kolem deseti dolarů za osm hodin práce. Igor (37 let) po vyučení pracoval několik let v masokombinátu, poslední práci, kterou vykonával před odchodem z rodné země, byly však pomocné práce na stavbách, tuto práci vykonává i zde. Stasyuk (44 let) byl původně prodejcem alkoholových nápojů, zejména vodky. Vodka je na Ukrajině velmi oblíbeným pitím. Vasil (33 let) pracoval dlouhá léta na postu jeřábníka a jeho žena Nataša (32 let) byla prodavačkou. Na otázku zda se jim tu líbí, odpověděli převážně, že ano. Jediní komu, se zde nelíbí české prostředí, ani jejich práce je nenaplňují, jsou manželé Vasil (33 let) a Nataša (32 let), a to zejména proto, jelikož mají doma na Ukrajině své dvě děti, syna 13 let a dceru 10 let, které hlídá babička. Takže zde opět hraje hlavní roli stesk po rodině. V porovnání z těchto dvou výzkumů je zřejmé, jak k odloučení od domova přistupují jinak ženy a muži. Ti svůj stesk po rodině na sobě nedávají tolik znát. Berou pobyt zde za místo, které je určené pouze jen jako nezbytný zdroj financí, důležitý pro chod rodiny.

Důvody k příjezdu do České republiky byly zřejmé. Hlavním účelem je zde najít si takovou práci, která jim nabídne více peněz než ta původní na Ukrajině. Z výpovědí mých respondentů jsem zjistila, že každá práce v Čechách je placená mnohem lépe než na Ukrajině. Jelikož každých z nich již má svoji rodinu, proto pracovat zde a tím si i zajistit mnohem výhodnější příjem peněz za stejnou dobu práce, je pro ně nezbytné. Nemají jiný způsob volby, pokud chtějí zajistit pro své rodiny přijatelné podmínky pro perspektivnější život a to i za cenu dlouhodobého odloučení. Před započítím druhého výzkumu jsem si myslela, že veškerou práci zde pro Ukrajince zprostředkovávají tzv. klienti tedy ukrajinská mafie. Tato dedukce však byla mylná. Jelikož to tak bylo v případě mého prvního výzkumu v Opatovicích nad Labem. V Hradci Králové měli zprostředkovanou práci přes mafii pouze manželé Vasil (33 let) a Nataša (32 let). Ostatní sem přijeli pracovat díky doporučení buď švagra, jako to bylo v případě Viktora (33 let), nebo nějakého společného známého z vesnice či blízkého okolí. Orest (45 let): „*Mě sem vzal známej z vesnice, doma bylo málo peněz, tak sem jel, za zkoušku nic nedám, řekl sem si a zatím se mi tu líbí, víc než doma, akorát je mi teda moc smutno, no.*“ Stasyuk (44 let): „*To já se sem vydal na vlastní pěst, potřeboval sem peníze, doma jich moc nebylo, tak sem se vydal do Čech a zatím sem spokojenej, a že sem tady už deset let.*“ Dle názoru Viktora, který tu pracuje přes 13 let, pojem mafie či klienti už není tak aktuální, jako kdysi býval. Dnes si Ukrajinci, jak už bylo řečeno, většinou shánějí práci na doporučení buď rodinného příslušníka, nebo svého známého.

A tím se mohou vyhnout jakékoliv hrozbě, v podobě vysokých úplatků za práci, vydírání, zabavování cestovních dokladů, atd., která s ukrajinskými mafiány bývá často spojována. Viktor (33 let): „*To už tak dávno není, jak si všichni myslejí, to bejvalo dřív, teď už klienti nehrajou žádnou roli, všichni si tu sháníme většinou práci sami nebo známý, někdo z rodiny nebo tak.*“ Většina z nich si tu platí sociální a zdravotní pojištění, mají tedy status řadového zaměstnance České republiky. To je velmi důležité neboť v případě jakéhokoliv úrazu při práci, která svou obtížností tuto možnost nabízí, by měli být bez problémů ošetřeni. Pro každého z nás, kdo se rozhodne žít nějakou dobu mimo svůj domov, je nezbytné mít alespoň minimální pojištění. Člověk se pak cítí mnohem bezpečněji. Tak jako každých z mých respondentů pochází z jiné oblasti své domoviny, tak také každý z nich se vrací po jinak dlouhé době zpět. Velmi zde záleží na okolnostech, pro muže je toto odloučení od rodiny mnohem snazší a lépe snesitelnější než pro ženy, matky. Tyto poznatky jsem získala z výpovědí mých respondentů. Samozřejmě, že stesk je zde na místě u obou pohlaví, avšak mateřský cit zde vítězí nad rozumem. Nataša (32 let) a Vasil (33 let) jakožto rodiče se vracejí domu pouze třikrát do roka. Nejen pracovní podmínky, ale i finanční ztráta, která by se naskytla během dlouhodobější pracovní abstinence, je nutí vidět svoji rodinou jen párkrát do roka. Orest (45 let) se vrací domů pouze na svátky. Na Velikonoce či Vánoce. Většina Ukrajinců se vrací v těchto obdobích domů, jsou to přece jen svátky rodinné pospolitosti.

I pro Oresta tak jako pro každého je návrat z Ukrajiny do Čech pokaždé velmi těžký, jelikož mu jeho žena před nedávnem poradila holčičku. Viktor (33 let), který zde pracuje nejdéle ze všech mých respondentů, se domů vrací jednou až dvakrát do roka. I když má na Ukrajině manželku s dětmi, jeho přístup k odloučení je odlišný od ostatních, možná je to dáno nejen jeho dlouholetou pracovní zkušeností zde, ale i jakýmsi psychickým obrněním, které po tak dlouhé době bez rodiny, narůstá. Každý půl rok se domů, kde na něj čeká žena s malým chlapcem, navrací i Igor (37 let). Stasyuk (44 let), je tu zde už také delší dobu, proto pro něj příjezd domů k rodině a poté i návrat zase zpět do Čech, není žádnou frustrující záležitostí. Podle toho i vypovídá jeho návštěva rodné země, kterou podniká každých osm měsíců. Během tohoto výzkumu jsem poznala, že k tomu, aby člověk dokázal vydržet takové odloučení od své rodiny, nestačí jen špetka odvahy, ale i určitá mentální vyrovnanost, bez které labilní člověk v cizí zemi neobstojí. Po práci, tak jako v případě respondentek z mého prvního šetření, mnoho času na nějaké zájmy či koníčky nezbývá. Je to dáno dlouhou pracovní dobou, která trvá každý den, někdy i v neděli, od rána sedmi hodin do pěti hodin do večera. Večer proto jen zbude čas na teplou večeři a poté zasloužený odpočinek, po celodenním vyčerpávajícím pracovním nasazení. Anebo po večeři občas jen tak posedí s ostatními spolubydlícími nad sklenkou něčeho ostřejšího, nejčastěji ukrajinské vodky, která je jimi velmi oblíbená. Je tu i příležitost společně si popovídat o svých zážitcích i problémech ve své rodné řeči.

Pokud se muži o víkendech rozhodnou vyrazit do města, poté se chodí bavit s ostatními přáteli buď do nedalekých hospod, barů anebo navštíví hradecké, ale i pardubické diskotéky. Všichni bez rozdílů věku. Návštěva takovýchto zařízení je pro ně v situaci, v které se tu v Čechách nacházejí, jediné možné příjemné zpestření a ulehčení si od každodenních povinností. Viktor (33 let): „No tak co tady máš dělat, seš furt jenom od rána do večera v práci, chlap si chce taky občas zajít na pivo, trochu se pobavit na diskotéce nebo v hospodě s chlapama. Taky potřebuješ někdy vypnout, od těch všech problémů. Někdy i posedíme tady na baráku, dáme si pár panáků vodky a je nám hned líp“(smích). Práce, kterou tu vykonávají, je v celku naplňuje. Orest (45 let): „Jo práce dobrá, baví mě, hlavně je za to dost peněz, určitě víc než doma a to je pro mě nejdůležitější, doma sem byl sice řidič autobusu, takže tahle práce, co tady dělám je náročnější, ale to mě nevadí, jsem zvyklej na práci.“ Stasyuk (44 let): „Já tady pracuju už přes deset let a zatím se mi všechna práce, co sem tu měl, líbila, nevadí mi pracovat i těžce, pokud za to dostanu dobře zaplaceno. Nikdy jsem tu neměl problém najít si práci.“ Stejný názor na tuto věc má i Viktor (33 let): „Já sem tu taky hodně dlouho, už jsem pracoval ve spoustu městech v Čechách a nikdy jsem práci nehledal dlouho, práce je vždycky, jen jí člověk musí chtít najít.“ Všichni, se kterými jsem dělala rozhovor, kromě Nataši, pracují u stejného zaměstnavatele, jenž je mým dobrým známým a díky němuž jsem měla možnost moji bakalářskou práci o tento výzkum obohatit.

Jejich každodenní pracovní náplní jsou pomocné práce na stavbě. Jsou zaměstnání ve firmě, jež je najímána na nejrůznější stavební práce. Jejich poslední zakázkou byla doplňková a bourací činnost při výstavbě městského koupaliště v Hradci Králové. Z výčtu několika desítek zakázek, mohu zmínit například pomocné stavební práce při výstavbě Všeobecné pojišťovny v Hradci Králové či nové zřízené Psychiatrické léčebny, která je součástí Fakultní nemocnice také v Hradci Králové. V těchto dnech pracují spíše na menších zakázkách, v nejbližší době je čeká spolupráce v nedalekém Jičíně a to shodou okolností také při výstavbě městského koupaliště. Jedinou možnou nevýhodou této práce je nepravidelná měsíční mzda, která je podmíněna nedochvilným převodem finanční odměny ze strany firem či města, kteří jako najímatelé svým zaměstnancům či pronajatým firmám na stavbu neplatí za vykonané služby včas. Bez ohledu na to, že tito zaměstnanci, nejen z řad Ukrajinců, jsou na mzdách, které jim náleží za splnění pracovních požadavků, životně závislí. A nejen oni, ale i jejich rodiny doma, které z vydělaných peněz Ukrajinců pracujících zde, celý měsíc žijí. Nataša zde pracuje v hradecké pekárně. Je tu se svým manželem, který vypomáhá na stavbách. Tu jedinou zde její práce nenaplňuje natolik, aby se jí mohla věnovat celý život. *„Je to práce náročná, ráno brzy vstávám, domů chodím pozdě, podle toho, jak mám směnu, na Ukrajině mě práce prodavačky bavila mnohem víc, ale nedá se nic dělat, peníze potřebuju.“* Nataša (33 let).

Tak jako v případě prvního výzkumu, s žádným ohrožením ze strany Čechů nebo nějaké jiné minority se zatím ještě nesetkali. Cítí se tu být v bezpečí. Pro Ukrajince, kteří tu jsou kratší dobu, je ze začátku velmi důležité mít kolem sebe ukrajinské přátele, alespoň kvůli řešení prvotních problémů, které jsou nejčastěji spojeny s pracovními požadavky. To je taky jeden z důvodů, proč veškerý volný čas ze začátku tráví ve společném kruhu. I proto předcházejí nejrůznějším rozporům, které se mohou naskytnout ve společnosti mezi Čechy a některými příslušníky etnických menšin. Jak jsem již výše zmínila i v tomto případě, je to dáno slovanskou podobností mezi Ukrajinci a Čechy i jazyková bariéra není příliš vysoká. Je otázkou, proč jsou Ukrajinci, jakožto minorita, českou širokou veřejností bráni mnohem shovívavěji než ostatní menšiny České republiky. S ostatními Ukrajinci na území České republiky se stýkají jen někteří, z mých respondentů jen ti, kteří tu působí delší dobu. Viktor (33 let): *„Kamarádů tu mám hrozně moc v každém městě, co jsem tady dělal, alespoň několik. Asi nejvíc v Praze, Brně a Karlovejch Varech. Tam jsem dělal dlouho, takže tam jich mám spoustu.“* Viktor v České republice pracuje nejdéle z mých respondentů. Celých třináct let, proto i jeho zkušenosti s prací v Čechách jsou ověřené. Za tu dobu si našel i mnoho českých přátel nejen v Hradci Králové, ale i v již zmíněných městech. Deset let, to je doba, kterou tu pracuje i Stasyuk (45 let). I on zde za tuto dobu potkal spoustu nejen ukrajinských přátel. Během těchto deseti let žil a pracoval hned na několika místech, v Praze, v Brně nebo v Mladé Boleslavi.

Orest (45 let) a Igor (37 let) pracují Hradci Králové s menšími přestávkami dva roky. Jejich zkušenosti s prací i okolím proto nejsou tak hluboké. Kamarády Ukrajince mají pouze ty, s kterými jsou v každodenním kontaktu na stavbě nebo na ubytovně v Hradci Králové. Z Čechů znají pouze svého zaměstnavatele. „*Jsem tu krátce, takže znám jen tady chlapy, co tady bydlíme a pak pár lidí ze stavby, to je všechno.*“ Igor (37 let). Nejkratší dobu zde pracují manželé Vasil (33 let) a Nataša (32 let). Ti se rozhodli žít svoji rodinu formou práce v České republice před jeden a půl rokem. I když tu pracují krátkou dobu, své přátele zde mají. S těmi se, pokud jim to čas a práce dovolí, stýkají, jak nejčastěji mohou. „*Já tu mám hodně kamarádů, hlavně teda v Plzni, v Brně nebo v Praze. Je dobře je tu mít, kdybych náhodou přišel o práci, tak bych za nima mohl odjet. A když se setkáme, je hezké vidět, známe tváře z vesnice*“. Vasil (33 let), „*Já mám hodně kamarádek v práci, takže mi tam ten čas i tady celkově líp utíká, sou tam i holky z Ukrajiny, takže si i popovídáme, jen když je během práce čas. Po práci musím hned běžet domů, abych navařila a taky si trochu odpočinula, když ráno zas vstávám třeba ve tři.*“ Nataša (32 let). Jejich pohledy do budoucna jsou individuální. Na další otázku, zda chtějí do budoucna zůstat doma na Ukrajině, nebo zde v Čechách odpovídali rozlišně. Manžele Vasil (33 let) a Nataša (32 let) jsou striktně rozhodnutí vrátit se domů ke svým dětem. U nich je situace o to horší, že u jejich dětí není fyzicky či psychicky přítomen ani jeden z rodičů, na rozdíl od ostatních respondentů.

A proto odloučení od sebe obě strany prožívají mnohem citlivěji. I kdyby existovala možnost, aby tu žili s celou svou rodinou přesto, jim Česká republika nepřijde natolik domovskou zemí, aby se mohla stát jejich útočištěm pro budoucí život. „*Ne, nechtěla bych tu žít, prostě se mi tady nelíbí, to prostředí a tak všechno okolo. Doma je doma, jak se taky u vás říká.*“ Nataša (32 let), Vasil (33 let): „*I kdybych tu měl celou rodinu, tak bych tu nechtěl žít. U nás, v naší vesničce, je mnohem hezčí příroda a tak i vše okolo, mám tam svoje kamarády, dům, hospodu (smích). Tady tu práci беру jen jako dočasný řešení, dokud něco nenašetříme a pak honem zpátky na Ukrajinu.*“ Další kdo tu nechtějí zůstat natrvalo, jsou Stasyuk (44 let) nebo Igor (37 let). Stasyuk, jak jsem z jeho výpovědi pochopila, chce nechat vše tak jak je, rodinu mít doma na Ukrajině a v Čechách jen pracovat i za cenu toho, že by se navracel domů maximálně dvakrát do roka. „*Mě to takhle vyhovuje, děti už mám velký, ty se o sebe dokážou postarat sami, takže mě tam ani nic nedrží, žena je zvyklá, aspoň se tolik nehádáme a když přijedu, tak je na mě aspoň hodná (smích). Peníze jsou k životu potřeba, to se nedá nic dělat.*“ Stasyuk (44 let), „*Mě tu drží jen ta práce, kdybych nepotřeboval peníze pro rodinu, hlavně pro malého, tak už bych byl dávno pryč. Na Ukrajině je málo práce za málo peněz, proto tu sem. Nemůžu teď říct, co bych chtěl, když nevím, co bude zítra, to je těžký takhle říct, ale asi bych tu žít nechtěl. Doma mám rodinu, zázemí, tady jen práci, i když ta je taky důležitá, no nevím.*“ Igor (37 let)

Oproti Sasyukovi či Igorovi jsou Orest (44 let) či Viktor (33 let) o své budoucnosti naprosto rozhodnutí, avšak každý trochu jinak. „*No mě se tu líbí a moc, klidně bych tu žil, i bez rodiny, domů bych jezdil jen na prázdniny (smích). Nedokázal bych tady sehnat dost dobrý podmínky pro moji rodinu, byt atd. Mám malou dceru a chci, aby vyrůstala u nás doma na Ukrajině. „Práce je tu dobrá, peněz dostatek, tak co víc?.*“ Těmito slovy chtěl, dle mého názoru, spíše celou situaci zlehčit, jelikož v úvodu našeho rozhovoru, byl na jeho výrazu stesk po rodině a hlavně malé dcerce mnohem zřetelnější. Viktor (33 let) je po třinácti letech působení v Čechách na zdejší poměry zcela zvyklí, tedy není nic neobvyklého na tom, že při nejbližší možné příležitosti se chce zde s celou svojí rodinou natrvalo usadit. Proto, aby zde mohl naplno začít budovat vlastní plnohodnotný život, je potřeba udělat několik důležitých kroků. V první řadě najít trvalou práci, kde každý měsíc bude záruka včasného dodání mzdy, pronajmout důstojný byt, ale hlavně zajistit trvalé povolení k pobytu svým dětem i ženě. „*Já tu chci zůstat určitě, jsem tu zvyklej, práci tu najdu vždycky, někdy za míň někdy zase za víc peněz, takže já jsem tu spokojenej. Papíry se už pro děcka a ženu vyřizují, tak se už snad brzo za mnou přistěhují.*“ Viktor (33 let). Je zde zajímavé sledovat různé pohledy na tuto situaci i to, jak každý reaguje rozlišně. Pro někoho je jeho domovina natolik vlastenecká záležitost, že by ji ani za vyhlídkou lepšího života za nic nevyměnil. Na druhou stranu ti druzí, dávají větší důraz na finanční zajištění rodiny a tím i jednodušší průchod během nelehkých životních situací, která nám realita každý den předkládá.

Závěr

Zpracovávání této práce pro mne bylo velikým přínosem, už jen z toho důvodu, že jsem potkala několik lidí, kteří mne obohatili svými výpověďmi. Dříve, než jsem se o toto téma začala zajímat, byly mé pocity jako majority vůči Ukrajinské menšině v České republice spíše neutrální. Avšak teď, po několika výzkumech a seznámení s těmito lidmi, vím, že mé předsudky byly zcela zbytečné. Nejen, že to jsou zcela obyčejní lidé, ale mají v sobě velký kus odvahy a vůle. To je bohužel dáno špatnou životní situací, která je nyní na Ukrajině aktuální. Mnozí si myslí, že jejich práce zde není pro naši společnost žádným přínosem. Už jen z toho důvodu, že získanou odměnu nevloží do finančních statků České republiky. A tím údajně naše ekonomika strádá a nerozvíjí se. Opak je však pravdou. Práci, na kterou jsou zde najímáni, vykonávají v takových podmínkách a na takových pracovních pozicích, které nejsou pro Čechy dost přijatelné a jsou jimi odmítány. A to nejen z důvodu podřadných pracovních pozic, ale i nízkého finančního ohodnocení. Většina Čechů se mylně domnívá, že je velmi nízké. Mzda, která je Ukrajincům vyplácena, je většinou vyšší, než mzda, kterou pobírají Češi za stejný počet odpracovaných hodin, avšak na pohodlné, suché a pracovně nenáročné pozici. Všichni mí respondenti mají v sobě obrovský pracovní potenciál. Každý z nich, tak jako my, jako lidé z celého světa, jsou výjimečný originál.

V praktické části se na základě souhrnné analýzy polostrukturovaných rozhovorů, díky kterým jsem získala důležité informace, snažím potvrdit nebo naopak vyloučit mé výzkumné téma. Tedy, zda se vůbec Ukrajinská menšina v České republice jakýmkoliv způsobem integruje či pobyt zde vnímá spíše jen jako možnost přivýdělku bez vidiny trvalého zakotvení. Jak jsem již uvedla, o této problematice jsem do doby, dokud neproběhly oba výzkumy, věděla jen minimum informací.

Překvapujícím zjištěním pro mne byl zejména jeden poznatek. Jejich přístup k mafii, tedy jejich zprostředkovatelům práce. Tato zjištěná informace, která rozšířila mé znalosti během psaní této práce, je přístup respondentů ke klientům (ukrajinské mafii). Ta, alespoň v mnou zjištěných případech, už dávno neplní tak závažnou roli jako dříve. Vydírání, zabavování cestovních dokladů při příchodu do Čech, placení tzv. „výpalného“ není alespoň v dnešní době tolik aktuální. Alespoň v případě mých respondentů nejsou už při zprostředkování práce tolik využívány služby klientů. Ukrajinci si v České republice shánějí práci sami nebo přes jiné osoby, které však s mafiány nemají nic společného (známý z okolí, člen rodiny).

Svůj pobyt zde považují jen jako příležitost vydělat peníze důležité k obživě, je jasné, že zůstat zde po zbytek svého života a tím pádem se zcela ztotožnit s majoritní společností neplánují. Tento fakt je znám již z knih. Avšak publikací, které se zabývají aktuální problematikou Ukrajinské menšiny v České republice, není mnoho.

Myslím si, že má práce byla přínosem k objasnění spojitostí mezi ukrajinskou mafií a některými Ukrajinci. Přístup Ukrajinské menšiny k integraci s českými spoluobčany, zejména v Opatovicích nad Labem či v Hradci Králové, je již několik let znám. „Ukrajinská menšina po roce 1989 v České republice pouze podniká či pracuje. Tito lidé, až na malé výjimky, zatím nezískali české občanství nebo ani o to neusilují. Využívají povolení ke krátkému či dlouhodobému pobytu v České republice a snaží se zlepšit finanční situaci svou i svých rodin.“ (ŠIŠKOVÁ, 2002, str. 85) Tento fakt mou práci potvrzuje.

Seznam použité literatury

1. BENDL, Jiří. *Životní prostředí, migrace a bezpečnost*. Praha 10 : Vydává Ministerstvo životního prostředí, odbor pro styk s veřejností, 2000.

2. Ukrajinci In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2002, 19. 2. 2010 v 18:30. [cit. 2010-03-21]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ukrajinci>>.

3. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. druhé přepracované vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2008.

4. BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát: : imigrační a inetgrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005.

5. *Opatovice nad Labem* [online]. 23. 10. 2008 [cit. 2010-02-26]. /www.opatovice-nad-labem.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.opatovice-nad-labem.cz/index.asp>>.

6. ŠTEC, Mikuláš. *Rusíni či Ukrajinci*. Prešov: ZVAZ Rusínov - Ukrajincov ČSFR, 1992.

7. DNISTRJANŠKYJ, S. *Ukrajinci Čechům*. Praha: Ukrajinské vydavatelské družstvo \"Čas\", 1919.

8. BUDILOVÁ, Lenka; HIRT, Tomáš a kol. *Policista v multikulturním prostředí: Informační manuál Policie ČR*. Praha: MVČR a Člověk v tísni, společnosti při ČT, o.p.s., 2005.

9. MURPHY, Robert F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 1998.

10. HLADÍK, Jakub. *Multikulturní výchova (Socializace a integrace menšin)*. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Zlín, 2006.

11. ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2002.

12. ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka*. Praha: I. Železný, 1994.